

შესაბამისად, ამგვარი ქმედების ნეგატიური შედეგები სავარაუდოა მეორე მხარისათვის. მოცემული დავა ჩვეულებრივი ეკონომიკური საქმიანობის ფარგლებში მოვალის მიერ ფულადი ვალდებულების შესრულების დაყოვნების გამო გასესხებული თანხის მოცდენით (სარგებლის მიუღებლობა) კრედიტორის მიერ განცდილ ზიანს არ ეხება, ხოლო მოსარჩელემ ვერ შეძლო მისი წილი მტკიცების ტვირთის „ანევა“ და თანხის დეპოზიტზე განთავსების მტკიცებულების წარმოდგენით შემოსავლის დაკარგვის რეალურობის დადასტურება. ამასთან, მისი სამენარმოეო საქმიანობის სპეციფიკა და მიმართულება ცალკე აღებული არ ქმნის სარჩელით მოთხოვნილი მიუღებელი შემოსავლის მიღების საფუძვლიან ვარაუდს.

ნინო ბერულავა

► 2-2/2024

სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების სახით საბანკო გარანტიიდან წარმომდგარი ვალდებულების გადავადება

საბანკო გარანტიიდან გამომდინარე მოთხოვნის განხორციელებაში სასამართლოს იმგვარი ჩარევა, რომელიც ბენეფიციარისთვის თანხის გადახდას გაურკვეველი დროით გადავადებს, უნდა ატარებდეს საგამონაკლისო ხასიათს, როგორც გადახვევა იმ ზოგადი წესიდან, რომ ბენეფიციარის მოთხოვნა ექვემდებარება მყისიერ დაკმაყოფილებას, თუნდაც სადავო იყოს სამართალურთიერთობა, რომლის უზრუნველყოფასაც იგი ემსახურება.

(ავტორის სახელმძღვანელო წინადადება)

უზენაესი სასამართლოს 2023 წლის 13 დეკემბრის განჩინება № ას-1356-2023

სსკ-ის 191-ე, 198-ე, სკ-ის 879-ე მუხლები

ფაქტობრივი გარემოებები: თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პა-

ლატას განცხადებით მიმართეს მომავალი საარბიტრაჟო მოსარჩელის წარმომადგენლებმა და მოითხოვეს სამომავლო (აღძვრამდე) საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება – ბანკისათვის საბანკო გარანტიის გადახდის აკრძალვა. მოსარჩელესა და მოპასუხეს შორის გაფორმდა ქვეკონტრაქტი, რომლის საფუძველზე ქვეკონტრაქტორმა კონტრაქტორის სასარგებლოდ სასტუმროს პროექტის ფარგლებში გარკვეული სამუშაოების შესრულება იკისრა. შესრულებული სამუშაოების სანაცვლოდ კონტრაქტორს ქვეკონტრაქტორისათვის უნდა გადაეხადა ანაზღაურება. ხელშეკრულებით ასევე განისაზღვრა, რომ ქვეკონტრაქტორს ნაკისრი ვალდებულების უზრუნველსაყოფად უნდა წარედგინა საბანკო გარანტია.

მომავალმა საარბიტრაჟო მოსარჩელემ სააპელაციო სასამართლოსადმი განცხადებაში მიუთითა, რომ მას იმ დროისათვის სრულად და დროულად, ხელშეკრულებით გათვალისწინებული პირობების დაცვით, აქვს შესრულებული ქვეკონტრაქტით ნაკისრი ვალდებულება, თუმცა, მოწინააღმდეგე მხარეს მხოლოდ ნაწილობრივ აქვს გადახდილი ქვეკონტრაქტორისათვის ხელშეკრულებით შეთანხმებული საფასური.

მოსარჩელემ მიუთითა, რომ მისი ინტერესების დასაცავად გადაუდებელ აუცილებლობას წარმოადგენდა საარბიტრაჟო სარჩელის აღძვრამდე სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება. სააპელაციო სასამართლომ დააკმაყოფილა განცხადება საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების თაობაზე.

შემდგომ, საარბიტრაჟო მოპასუხემ მიმართა სააპელაციო სასამართლოს საჩივრით და, საქართველოს სსკ-ის 194-ე მუხლის საფუძველზე, მოითხოვა განჩინების გაუქმება იმ მოტივით, რომ უზრუნველყოფის განჩინების შესახებ საარბიტრაჟო მოპასუხემ შეიტყო გარანტი ბანკისაგან და, მისი განმარტებით, საბანკო გარანტიის გამოყენების აკრძალვა ამ დავაში ვერ უზრუნველყოფს მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულებას, რადგან ამით ვერ იფარება ის ჰიპოთეტური რისკები, რომლებზეც უზრუნველყოფის განჩინებაშია საუბარი. მოპასუხემ მიუთი-

თა, რომ განსახილველ შემთხვევაში ბანკს, როგორც გარანტს, კონტრაქტორ სანარმოს, როგორც ბენეფიციარსა და ქვეკონტრაქტორს, როგორც პრინციპალს, შორის გაფორმებული საბანკო გარანტია, თავისი ბუნებითა და შინაარსით, უპირობო საბანკო გარანტიაა – დამოუკიდებელია ძირითადი ხელშეკრულებისგან. მისი მტკიცებით, სააპელაციო სასამართლომ კონტრაქტორს ჩამოართვა ქვეკონტრაქტორის მიერ ვალდებულებების დარღვევის შემთხვევების საპასუხოდ გათვალისწინებული ის ერთადერთი დაცვითი და მოთხოვნის უზრუნველყოფი მექანიზმი, რომელიც მას მინიჭებული ჰქონდა ქვეკონტრაქტით და ამით უხეშად ჩაერია ისეთ გარიგებაში (იგულისხმება საბანკო გარანტია), რომელიც დამოუკიდებელია ქვეკონტრაქტისგან.

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინებით საარბიტრაჟო მოპასუხის საჩივარი არ დაკმაყოფილდა და გასაჩივრდა საკასაციო სასამართლოში.

სააპელაციო სასამართლოს მსჯელობის შეჯამება: სააპელაციო სასამართლომ მიუთითა სსკ-ის 191 I მუხლზე, რომელიც ადგენს სარჩელის უზრუნველყოფის, როგორც მოსარჩელის დროებითი (შუალედური) დაცვის საპროცესო საშუალების, არსს, ფუნქციასა და მისი გამოყენების პირობებს, კერძოდ:

ა) აღძრული/აღსაძრავი სარჩელი უნდა იყოს იურიდიულად გამართული, ე. ი., მოსარჩელე (განმცხადებელი) უნდა მიუთითებდეს ისეთ ფაქტებზე, რომელთა დამტკიცების შემთხვევაში მისი სარჩელი დაკმაყოფილდება. ამასთან, უზრუნველყოფის ეტაპზე, საკმარისია მხოლოდ მითითება ამგვარ ფაქტებზე და არა მათი დამტკიცება, რაც უნდა მოხდეს საქმის არსებითი განხილვის დროს;

ბ) განმცხადებელმა ასევე უნდა მიუთითოს იმგვარ გარემოებაზე, რომელიც მიაწინებს სასამართლოს გადაწყვეტილების აღუსრულებლობის ან მისი აღსრულების გაძნელების, დარღვეული ან სადავო უფლების განუხორციელებლობის ან/და განხორციელების გაძნელების, განმცხადებლისათვის გამოუსწორებელი ზიანის მიყენების საფრთხეებზე;

გ) გამოსაყენებელი ღონისძიება უნდა იყოს სასარჩელო დავის ადეკვატური. სასამართლოს შეფასებით განსახილველ შემთხვევაში, უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებისას, გათვალისწინებულ იქნა როგორც სამომავლოდ საქმეზე მისაღები გადაწყვეტილების აღსრულების გაძნელების ან შეუძლებლობის, ისე გამოუსწორებელი და პირდაპირი ზიანის, ან ისეთი ზიანის გამოწვევის დასაბუთებული ვარაუდი, რომელიც კომპენსირებული ვერ იქნება მოპასუხისთვის ზიანის ანაზღაურების დაკისრებით. ამიტომ, სააპელაციო სასამართლომ არ გაიზიარა მოპასუხის საჩივრის დასაბუთება, თითქოს არაწიური კავშირი არ არსებობდეს საბანკო გარანტიით გათვალისწინებული თანხის განაღდებასა და საქმეზე საბოლოოდ მიღებული გადაწყვეტილების აღუსრულებლობას შორის და ყურადღება გაამახვილა იმ გარემოებაზე, რომ განმცხადებელი ითხოვდა უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებას, არა მარტო საქმეზე სამომავლოდ მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულებლობის საფრთხის, არამედ იმ დასაბუთებული ვარაუდის არსებობის გამოც, რომ შესაძლებელია საბანკო გარანტიის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული შეთანხმების უპირობოდ და შეუქცევადად გამოყენებას მოჰყოლოდა გამოუსწორებელი ზიანი განმცხადებლისთვის, რომელიც უთითებდა, რომ გააჩნდა ფინანსური პრეტენზია მონინალმდეგე მხარის მიმართ, ამ უკანასკნელის მიერ ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების შეუსრულებლობის გამო. მისი განმარტებით, ბანკის ვალდებულება დამოუკიდებელია არა მარტო ბენეფიციარისა და პრინციპალის, არამედ პრინციპალსა და გარანტს შორის არსებული ურთიერთობისგანაც. საბანკო გარანტია, როგორც ვალდებულების შესრულების უზრუნველყოფის მექანიზმი, ითვლება დამოუკიდებელ გარიგებად, რომელსაც არ აქვს აქცესორული ბმა იმ ძირითად გარიგებ(ებ)ასთან, რომლის ვალდებულების უზრუნველსაყოფადაც გამოიყენება ის. აღნიშნული მსჯელობა უკავშირდება სასარჩელო დავის მოცემულობას და არა უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების დროს შექმნილ სურათს. მოცემულ შემთხვევაში, ადგილი არ ჰქონდა და არც გასაჩივრე-

ბულ განჩინებაშია სადმე მითითება, რომ სახეზე იყო საბანკო გარანტიის უცილოდ/საცილოდ ბათილობა ან ის ვადაგასული იყო და, ამ მხრივ, სადავო შეიძლება ყოფილიყო საბანკო გარანტიის ხელშეკრულების პირობები. გასაჩივრებული განჩინებით სააპელაციო სასამართლო ეჭვქვეშ კი არ აყენებდა ან აკნინებდა საბანკო გარანტიის იურიდიულ ბუნებას ბენეფიციართან მიმართებით, არამედ, მსჯელობდა მისი მყისიერი მსუსხავი ეფექტის შესაძლო გამოუსწორებელ შედეგებზე პრინციპალთან მიმართებით, უზრუნველყოფის ღონისძიების მართლზომიერების ჭრილში.

უზენაესი სასამართლოს მსჯელობის შეჯამება: სასამართლომ განმარტა, რომ უზრუნველყოფის ღონისძიებით შეზღუდული უფლება უნდა იყოს სასარჩელო მოთხოვნის მოცულობის ადეკვატური. განსახილველ შემთხვევაში, სასამართლო უთითებს, რომ არბიტრაჟის შესახებ კანონის 23-ე მუხლის მიხედვით, მხარეს შეუძლია საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების მოთხოვნით მიმართოს სასამართლოს, ხოლო დასახელებული ნორმის მე-3 ნაწილით, სასამართლოს მიერ საარბიტრაჟო უზრუნველყოფასთან დაკავშირებით გამოიყენება საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესები; მხარეთა შორის საარბიტრაჟო შეთანხმების არსებობისას, საარბიტრაჟო მოსარჩელის განცხადების საფუძველზე, სასამართლო უფლებამოსილია საარბიტრაჟო სარჩელის მიმართ გამოიყენოს უზრუნველყოფის ღონისძიებები. სსკ-ის 198 III მუხლის მოხმობა განპირობებულია იმით, რომ სააპელაციო სასამართლოს განჩინებით გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიების მოთხოვნა დაკმაყოფილდა, მაგრამ საარბიტრაჟო დავაზე საბოლოო გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლამდე არა მოპასუხეს, არამედ მესამე პირს – ბანკს – აეკრძალა მის მიერ გაცემული საბანკო გარანტიის საფუძველზე ან/და მისგან გამომდინარე, ნებისმიერი თანხის საარბიტრაჟო მოპასუხისთვის გადაცემა/გადახდა.

ძირითადი ვალდებულება – ხელშეკრულება, რომლის უზრუნველსაყოფადაც საბანკო გარან-

ნტია გაიცა, გავლენას ვერ ახდენს ამ უკანასკნელზე. აღნიშნული დამოუკიდებლობის პრინციპის მიუხედავად, საგამონაკლისო შემთხვევაში გარანტს უფლება აქვს, უარი თქვას გადახდაზე, თუ ბენეფიციარის მოთხოვნა არამართლზომიერია. საბანკო გარანტიის მოთხოვნით ბენეფიციარი, როგორც წესი, ორ მიზანს ისახავს: მოიპოვოს უზრუნველყოფა მოვალის გადახდის უზუნარობის შემთხვევაში და სწრაფად მიიღოს ის თანხა, რომლის მოთხოვნის უფლებაც მას, თავისი აზრით, გააჩნია, მიუხედავად იმისა, რომ მეორე მხარე ამას სადავოდ ხდის. რაც შეეხება არამართლზომიერ მოთხოვნას, იგი საბანკო გარანტიისა და აკრედიტივის დამოუკიდებელი ბუნების საერთაშორისოდ აღიარებული გამოწვევაა. არამართლზომიერი მოთხოვნის ყველაზე ფართოდ აღიარებული სახე ინგლისურენოვან ლიტერატურაში მოხსენიებულია, როგორც „Fraud“, ქართული შესატყვისით „თაღლითობა“, „მოტყუება“, „სიყალბე“. საერთაშორისო პრაქტიკაში არამართლზომიერ მოთხოვნად აღიარებულია შემთხვევა, როდესაც ბენეფიციარმა იცის ან ადვილად შეუძლია გაარკვიოს, რომ: 1. ანაზღაურების მოთხოვნის ფაქტობრივი საფუძვლები არ წარმოშობილა (პრინციპალის მხრიდან ძირითადი ვალდებულების ბრალეული დარღვევის შემთხვევაში); 2. ანაზღაურების მოთხოვნის ფაქტობრივი საფუძვლები დადგა, მაგრამ ის არაარსებითია (არაარსებითია ვალდებულების დარღვევა ან დამდგარი ზიანი მცირე მოცულობისა); 3. ანაზღაურების მოთხოვნის ფაქტობრივი წინაპირობები შესრულდა, მაგრამ მასზე პრინციპალი პასუხს არ აგებს, რადგან, მაგალითად, პრინციპალის მხრიდან ვალდებულების დარღვევა ბენეფიციარის ბრალითაა გამოწვეული; 4. საგარანტიო მოთხოვნაში დასახელებული ფაქტი არ არსებობს ან თანდართული დოკუმენტაცია გაყალბებულია;

ამასთან, „Fraud“ ერთადერთი გამოწვევაა, სხვა შესაძლო გამოწვევები ნაკლებად აღიარებული, ესენია: ძირითადი ხელშეკრულების უკანონო ბუნება, ბენეფიციარის მიერ წარდგენილი დოკუმენტების ბათილობასთან ერთად; ბენეფიციარის გაუცნობიერებელი ქმედება გარანტიის გადახდის მოთხოვნისას, მაშინ როცა

მას აღნიშნულის უფლება არ აქვს; ბენეფიციარის გაუფრთხილებლობა (დაუდევრობა); ძირითად ხელშეკრულებაში არსებული დათქმა, რომელიც გარკვეულ გარემოებებში ზღუდავს ბენეფიციარის უფლებას გარანტიისაგან მოითხოვოს გადახდა.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ საბანკო გარანტიის სიმყარე და ეფექტურობა ხელს უწყობს ისეთი გარიგებების დადებას, რომელიც ვერ შედგებოდა, რომ არა – გარანტიის სახით ბანკის ურთიერთობაში მონაწილეობა, რაც მესამე პირის ვალდებულების ჯეროვან შესრულებაზე ვალდებულების აღებასა და მისი შესაგებლების გამოყენების გარეშე საბანკო გარანტიის მოსარგებლის ფინანსურ დაკმაყოფილებაში გამოიხატება. სწორედ ამიტომ, საბანკო გარანტიიდან გამომდინარე მოთხოვნის დაკმაყოფილებაში სასამართლოს იმგვარი ჩარევა, რომელიც ბენეფიციარისთვის თანხის გადახდას გაურკვეველი დროით გადაავადებს, უნდა იყოს იშვიათი და საგამონაკლისო შემთხვევა ზოგადი წესიდან. უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკით, გამონაკლისის წარმოადგენს: 1. არამართლზომიერი მოთხოვნა; 2. უფლების ბოროტად გამოყენების შედეგად წარდგენილი თანხის ანაზღაურების მოთხოვნა.

თავის მხრივ, ტერმინი „არამართლზომიერი მოთხოვნა“ სასამართლოს მხრიდან არ უნდა იყოს ფართოდ განმარტებული, წინააღმდეგ შემთხვევაში სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებად გარანტიისათვის საგარანტიო თანხის გადახდის მოთხოვნის აკრძალვა ან ბენეფიციარის მიერ მოთხოვნის განხორციელების აკრძალვა გამარტივდება ყველა ისეთ საქმეში, სადაც პრინციპალს სურს, შეაყოვნოს ბენეფიციარის დაკმაყოფილება და შესაბამისად, გარანტის რეგრესული მოთხოვნის დაკმაყოფილება მის მიმართ.

საბანკო გარანტიაზე უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება იმ შემთხვევაში ხდება, თუ არსებობს მტკიცებულება, რომ ბენეფიციარის მოთხოვნა არამართლზომიერია ან უფლების ბოროტად გამოყენების შედეგია. სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, ასეთი შემთხვევების დროს საბანკო გარანტიების მიმართ გავრცე-

ლებული და მოქმედი პრინციპი, „ჯერ გადაიხადე, შემდეგ იდავე“ (first demand principle: Pay now, argue later) – არ მოქმედებს.

უზენაესი სასამართლო მიუთითებს, რომ გერმანული პრაქტიკის თანახმად, მსგავსი ღონისძიების გამოყენება მისაღებია მხოლოდ მაშინ, თუ ნათელია, რომ ბენეფიციარის მოთხოვნას გარანტის მიმართ საერთოდ არ გააჩნია საფუძველი. მაგალითად, გარანტიისაგან გადახდის მოთხოვნის აკრძალვა მისაღები იქნება საქმეში, სადაც მტკიცებულებებიდან ცხადად ჩანს, რომ სამუშაო შესრულებულია ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ ვადაში და შესაბამისად, გარანტიისაგან გადახდის მოთხოვნას ვადის გადაცილების საფუძველით ბენეფიციარის მხრიდან ცალსახად უფლების ბოროტად გამოყენების ხასიათი აქვს. მოთხოვნის არამართლზომიერების ან/და ბოროტად გამოყენების მტკიცების ტვირთი, საბანკო გარანტიის განაღდებას აკრძალვის შესახებ უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების მოთხოვნისას განმცხადებლის მხარეზეა, რომელმაც მაღალი სტანდარტით, მკაფიოდ და არაორაზროვნად, შესატყვისი მტკიცებულებებით უნდა დაადასტუროს მოთხოვნის არამართლზომიერება ან ბენეფიციარის მიერ მოთხოვნის უფლების ბოროტად გამოყენება, რაც მოსარჩელეს არ წარუდგენია. მოცემულ შემთხვევაში, საბანკო გარანტიის თანხის ბენეფიციარისათვის გადახდის აკრძალვა არ უკავშირდება საარბიტრაჟო მოსარჩელის მოთხოვნას და ვერ უზრუნველყოფს მომავალში, თუნდაც მის სასარგებლოდ მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულებას.

სასამართლომ დაასკვნა, რომ უნდა დაკმაყოფილებულიყო მოპასუხის საჩივარი და გააუქმა სააპელაციო სასამართლოს განჩინებები, ხოლო ახალი გადაწყვეტილებით არ დაკმაყოფილდა მოსარჩელის განცხადება სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების შესახებ.

ნინო ბერულავა